

Romhányi Tamás - Szabó Barnabás

[2002. márciusi díjazott]

Oroszlányi gyűjtögetők

Népszabadság - 2002. március 23.

Homokot kavar a szél az oroszlányi sárga tömbház udvarán. Nagy a tér, hosszú a ház, negyven lakás van egy folyosón. Összefújja, szétszórja a szemetet a szél. A sarokban két férfi fűrészrel, kupacban állnak az összevágott ágak.

– Pont a pofámba vágja a port – törli meg arcát a vékonyabbik, szőke férfi. – A szemem se tudom kinyitni.

– Akkor hozd a zsákokat – mondja a másik. – Majd én befejezem.

Állunk a fűrészbak mellett, nézzük, ahogy elpakolják az összevágott fát. Négy zsákot sikerül megtölteni. Katona, aki a fát hozta az erdőből, csalódott egy kicsit, azt hitte, legalább öt lesz. Egy zsák fáért ötszáz forintot adnak itt a házban. A fűrészbakot a lépcsőkorrátra akasztja, a fát, a fűrészelt és a biciklit felcipeli a másodikra, berak mindent a szobába. Odafent rossz hírrel várják: a szél úgy bevágta az ablakot, hogy kiesett az üveg. Valaki nyitva hagyta.

– Biztos Csücske volt az, ő akart kimászni az ablakon – mondja Linda, Katona tizenhét éves élettársa.

Csücske, a szőke fiatalember, aki az előbb Katonával fűrészelt, zavartan vigyorog. Motyog valami születésnapi buliról az első emeleten, ahová behívták őt és inni kellett.

– Nem emlékszik semmire – folytatja egykedvűen a lány. – Teljesen be volt nyomva, ki akart ugrani az ablakon. Én meg mondtam neki, hogy gyorsan ugorjon, ki ne hűtse a lakást. Erre kivette a papírokat a fiókból, és mindent eltűzelt.

– Elégette az összes iratot ez a hülye – fordul hozzánk Katona. – Mire észrevettem, hogy mit csinál, már égett az igazolványom.

A másik szekrényben, egy zacskóban megmaradt néhány papír. Széterítí őket az ágyon. Kiderül, hogy Katona rendes neve Lakatos Bertalan, 1980. február 28-án született Esztergomban, és egy Komárom-Esztergom megyei település, Süttő lakosai között tartják őt nyilván. Ami nem derül ki a papírokból: már két éve Oroszlányban lakik, a sárga tömbházban. Hivatalosan ennek semmi nyoma. Akad viszont néhány igazolás arról, hogy korábban közhasznú munkát végzett, egy gyűrött bérjegyzék őrzi még taj-számát és adóazonosítóját. Egy, a tatabányai bíróságon tavaly hozott ítélet jegyzőkönyvében pedig azt olvashatjuk, hogy Lakatos Bertalan nyolc általánost végzett, foglalkozás nélküli, alkalmi munkából tartja el magát és élettársát, priusza nincs. A szóban forgó ítélet egyébként húsz nap közmunkára kötelezi. Az indoklásban az áll: egy ismerősenek kocsiján két társával a szeméttelre tartottak, amikor néhány, a bánya futószalagjánál használatos fémgörgőt vettek észre. Megálltak, Lakatos Bertalan az autóban maradt, két társa összeszedte a görgőket. A következő sarkon rendőr igazoltatta őket, lefoglalta a görgőket, és lopás miatt

feljelentést tett. Mindhármukat egységesen húsz nap közmunkára ítélték. Lakatos, aki a bíróság megállapításai szerint egész idő alatt a kocsiiban ült, éppúgy húsz napot kapott, mint a két másik.

Visszaadjuk a papírokat, Katona összehúzott szemmel rendezgeti őket.

– Kérjék csak meg, hogy olvasson föl valamit a papírról – vigyorog az ágyról Linda. – Lesz meglepetés. Nagyon jól tud olvasni.

– Miért nevezik magát Katonának?

– Nem tudom. Már az apámat is Katonának szólították. Itt mindenkinek van valami gúnyneve. Ha úgy jönnek ide, hogy Lakatos Bertalant keresik, talán még a szomszéd se tudja, hogy ki az. De ha Katonát kérdezik, az összes rongyos csavargó tudja, hogy rólam van szó.

Katona, Oli, Csücske, Öcsi és a többiek valóban széles körű ismertséggel bírnak Oroszlányban. A városi gyűjtögető életmódot folytató férfiakat arcról ismerik a rendőrök csakúgy, mint az erdészek és a halőrök, a szeméttelap alkalmazottai vagy a bányadepó őrői. Néhány kiló fémért órákig túrják a szemetet, a meddőbe keveredett fémdarabokért átkapálják a bányából kihordott földet. Aki nem látta, aligha tudja elképzelni, milyen kemény munka ez.

Mi láttuk.

Caplattunk sáros erdei ösvényeken a gyűjtögetők biciklijei után, elosontunk az “Őrzött terület, belépni tilos” feliratú táblák mellett. A szeméthegy takarásában deszkákból és nejlonból eszkábált kis kunyhót találtunk, a szélárnyékban tűz égett. A

város más pontjairól érkezett guberálókkal együtt vagy tucatnyian ácsorogtak ott.

Várták a teherautókat.

– Vannak napok, hogy csak ülünk itt a gödörben, a kocsik meg közben szenet hordanak a városban – mondja egy mokány, bajuszos férfi. – Akkor potyára jöttünk.

– Miért nem túrják ezt a nagy hegyet?

– Nincs már benne semmi. Ahogy leborítják az anyagot, azonnal átkapáljuk, mielőtt rámegy a következő fuvar.

– Hová mászik az az ember?

– Ahová nem szabad. A depómester azt mondta, itt a gödörben kutathatunk, csak az autó alá ne menjünk, amikor borítják a meddőt. A felső szint tiltott terület. Ha ott elkapnak, elzavarnak innen is. Látja, már jön is vissza, csak fölnezzet, hogy jön-e a teherautó.

– Miért mászik olyan furcsán? Ivott?

– Nem ivott. Múlába van, nem tud mászni.

Motorzúgás hallatszik, jönnek a teherautók. Még el sem ült a lezúdítt meddő pora, már dobálják ki a vasat belőle. Bányatámok rozsdás bilincsei, vastag kábeldarabok bukkannak elő. A műanyag borítást később leégetik a vezetékről, az ipari biztosítékokról letörik a porcelánt. Nagy kupac fém gyűlik össze. – Ennyit nem tudunk biciklin elvinni – állapítja meg a bajuszos férfi. Előkerül egy mobiltelefon. Fél óra múlva szakadt kisteherautó jön, hátulról, az erdőből bukkannak elő. Platójára dobálják a vasat, viszik a telephelyre. Nagy fogás volt. Kifizetik

a fuvart, mindenkinek marad legalább négyezer forintja. A sárga tömbház lakói a közeli borozóba tartanak. Az asztalokon poharak, csendes jókedv az ivóban.

– Füstöljél! – adja tovább a meggyújtott cigarettát Öcsi.

– Majd én elszívom – lép oda Dezső. Fogai közé harapja a cigit, végigtúr zselézett haján, szeme megakad a nyerőautomatán.

– Benne maradt kétszáz forint. Ki játszott?

Dezső odaáll a géphez, jobbra-balra tekinget, de nem meri megnyomni a “play” gombot. Oli hosszas gondolkodás után fél deci szilvát kér a nagyfröccs mellé. Megkérdezem, mikor dolgozott utoljára rendes helyen.

– Van már nyolc éve, még a bányában volt – mondja. – A romáknak a futószalagot kellett takarítaniuk. Halálos baleset történt, nem sokkal azután bocsátottak el mindenkit. Egy nőt elkapott a szalag, egyedül dolgozott, mi a melegedőben ültünk, nem volt, aki leállítsa a gépet. Beszorult a vasak közé. Valaki szétvágta a szalagot, hogy ki tudjuk venni a szerencsétlent. Amikor lejött a főnök, ordítani kezdett, hogy ki merte elvágni a futószalagot. Mondtuk, hogy főnök, ez történt, de nem lehetett vele beszélni. Eltelt néhány hét, és az utcán volt mindenki. Leépítették a részleget. Na, egészségünkre.

– Itt iszik az a disznó? – nyit be egy festett arcú nő.

Oli behúzza a nyakát, megfogja a poharat, csendben válaszolgat a kiabáló nőnek. Dezső áll a gép mellett, őrzi a kétszáz forintnyi játékot. Mindenki vigyorog. Jó nap volt.

Egy hét után találkozunk újra. Katonáék lakásában többen ülnek, ott van Csücske, Dezső és az élettársa, Kriszta, beugrott Oli nagyobbik fia, Öcsi is. Linda, a tizenhét éves háziasszony Bolhást, a kéthónapos kölyökkutyát dobálja a levegőbe. A kutya egyszerre csak leesik, nagyot koppan a padlón.

– Lehet, hogy eltört a lába? – magához öleli, csókolgatja.

Kopogtatnak. Öcsi felugrik az ágyról, a falhoz lapul.

– Katona, te fűrészeltél? – löki be a zár nélküli ajtót egy nagydarab férfi. – Akkor söpörjétek fel magatok után.

– Maga miért ilyen ideges? – kérdezzük Öcsitől.

– Mert keresnek a rendőrök – ejti vissza magát az ágyra.

– Tökölön, a börtönben a helye – folytatja Katona, miközben seprűt és lapátot ad Csücskének.

– Nyolc hónapot kapott. Fiatalkorú, hathetenként kiengedik hétvégére. Összedobtunk neki háromezer forintot, hogy eljöhessen. Letelt a szabadság, kikísértem az állomásra. Amikor indult a vonat, leugrott a másik végén, hogy ne lássam. Két nap múlva beállított, hogy adjak neki valamit enni. Fél éve bujkál. Ha akkor visszamegy, már szabadlábon lenne.

Valaki játszani kezd egy szintetizátoron, mulatós zene szól valamelyik lakásból.

– Romák ebédje – int Katona. – Nincs mit enni, ebéd helyett zenélnek. Elvannak vele vacsoráig. Vagy akár reggelig is.

– Tudja mi a bodak? – kérdezi Linda. – Cigánykenyér. Liszt, víz, tojás. Összegyúrjuk, kisütjük a kályhán.

– Nem kell abba tojás – mondja Dezső. – Mi nem teszünk bele sose.

– Én ma enni fogok – közli Katona. – Van hitelem a boltban.

– Ki fog enni? – kérdezi Csücske, aki visszaérkezik a takarításból, kivágja az ajtót, Öcsi összerándul az ágyon.

– Te biztos találsz valamit – jegyzi meg Linda, miközben a kutyát ringatja. – Képzeld,

Csücske megette a bűdös húst a kukából.

– Be volt csomagolva szendvicsnek.

– Bűdös volt, vagy nem volt bűdös?

– Egy kicsit az volt.

– Én ma enni fogok – mondja Katona. Felénk fordul. – Van itt egy bolt, ahol rendes a főnök, hitelbe is lehet vásárolni. Van, amikor semmit nem keres az ember. Vagy keres, mert elad egy kis fát vagy szenet, csak később fizetnek érte. Akkor meg kell várni az estét, hogy jöjjön a tulajdonos. Megbeszéljük, hogy három nap múlva fizetünk. Sokan azt hitték, ők az okosak, elvitték a kaját, és azóta is kerülnek a boltot. Ilyenkor meg ebéd helyett zenélnek. Én mindig kifizetem az adósságom. És enni fogok ma is. Zárás előtt kell odamenni, amikor ott van az autó.

Állunk a szobában, megakad a társalgás.

– Menjünk el abba a boltba, meghívjuk magukat egy ebédre – mondjuk sután.

Nem mozdul senki. Úgy maradnak a szavak, lógva a levegőben. Katona elhárítaná az invitálást, azután mégis fölkerelkedünk.

Az üzletben tanácstalanul téblábolnak. Katona egy csomag tésztát tesz a kosárba, nem akar sokat költeni. Később sikerül rábeszélni egy kis szál kolbászra és egy kenyérré is, a sört azonban visszautasítja. Fizetünk.

– Ezt a pénzt még egyszer megadom maguknak – mondja. – Elkérem majd a blokkot, hogy tudjam, mennyivel jövök.

Betűzel a kályhába. Régi farmernadrágból tép egy darabot, papír helyett ezzel gyújt be. Visszacsap a füst, kibukik a platni résein. Linda rátesz egy lábas vizet a repedésre.

– Mint egy igazi család – mondja az egyik fiú az ágyról.

– Miért, nőnapra is kaptam egy tizenhét forintos nyalókat Katonától – csapja hátra a copfját Linda. – Az aztán ünnep volt a javából.

Katona behív a hátsó szobába. Fölvesz egy félig teli zsákot, kibontja.

– Réz – halkítja le a hangját. – Így tudok spórolni. Ami rezet találok, ide gyűjtöm. Ha tele lesz, ér vagy tízezer forintot. Abból veszek egy cipőt Lindának.

(A cikk Szabó Barnabás fotóival nyerte el a 2002. március-áprilisi díjat)

Romhányi Tamás

[2000. márciusi díjazott]

A gyárban felejtett emberek

Népszabadság - 2000. március 18.

Hollóháza kisebbik porcelángyára tavaly szeptemberben állt le. A korábban gyártott termékeket elszállította a német tulajdonos. A telefont és a villanyt egy idő után kikapcsolták, a gázvezetéket elzárták. Azután hónapokig nem történt semmi. Hacsak azt nem számítjuk, hogy a télen szétfagytak a fűtéscsövek. Nemrégiben a térség egyik országgyűlési képviselőjének kedvéért kinyitották az üzemet, és az illusztris vendéget az üres termekben körbekalauzolta a nagyobbik, ma is működő hollóházi porcelángyár igazgatója. Tette ezt úgy is mint az egyik tulajdonos képviselője, hiszen a nagyobbik porcelángyár a kisebbik tulajdonosa a bezárt üzemnek.

Bonyolult história a hollóházi porcelángyarak története. Régebben csak egy üzem volt, ez ma Hollóházi Porcelán Rt. néven működik, és gyakorlatilag állami tulajdonú, ami úgy értendő, hogy fő részvényese a Magyar Fejlesztési Bank Rt., de két önkormányzatnak is van benne tulajdonrésze. Három évvel ezelőtt a német Hutschenreuther Ag. egy külföldi megrendelésre bér munkát végző kisebb porcelánüzemet alapított Hollóházán, közvetlenül a „nagy” gyár szomszédságában, annak energiarendszerére csatlakozva. A kisebbik gyár neve Hutschenreuther Porcelángyár Hungária Kft. lett. A német tulajdonú kisüzemben tízszázalékos tulajdonrésze van a Hollóházi Porcelán Rt.-nek.

Bár az avatatlan szemlélő aligha tudja megállapítani, hogy meddig tart a „nagy” gyár, és hol kezdődik a kisebb üzem, kerítésen belül meglehetősen élesen elhatárolódott egymástól a két cég. A németek ugyanis a csaknem ezer főt foglalkoztató „nagy” gyár munkásai közül vettek át 230 embert. A Hutschenreuther Kft. ugyanazért a munkáért jóval többet fizetett, a két kollektíva közötti szakadék hónapról hónapra mélyült. Mint mondják, volt olyan időszak, amikor a német cégnél 70-80 ezret is megkerestek a teljesítménybérben dolgozók, míg a másik gyárban legfeljebb 40 ezer volt a borítékban.

A konfliktus mélységét jelzi: több mint öt hónappal a kisebbik üzem bezárása után a Hutschenreuther alkalmazottait hiába kértük, hogy egy fénykép erejéig álljanak oda a gyárkapu elé. Egyöntetűen azt mondták: nem teszik ki magukat annak, hogy a másik gyár munkásai röhögjenek rajtuk.

Inkább elkerülik az üzem környékét.

Néhány évvel ezelőtt a nemzetközi porcelánpiacon elhúzódó recesszió kezdődött. A Hutschenreuther Ag. túladott magyarországi leányvállalatán, az üzemet az ugyancsak német Winterling Ag. vette meg. A kereslet visszaesését a másik porcelángyár is megérezte, Mahalek István, a Hollóházi Porcelán Rt. vezérigazgatója korábban azt mondta, hogy évi egymilliárdos forgalmuk ellenére csak 120 fős létszámcsökkenéssel sikerült stabilizálni a céget.

A nemzetközi piacra szállító kisebb üzemnek azonban megpecsételődött a sorsa. Tavaly szeptemberben Németországban csődöt jelentett a Winterling Ag. A társaság vezetése gyakorlatilag sorsára hagyta hollóházi leányvállalatát. Arra még volt gondja, hogy a raktáron lévő, korábban gyártott termékeket elszállíttassa. Később üzent, hogy az egymillió márkát érő kemencéért még jelentkezik majd.

A többi jól érzékelhetően nem volt fontos a német tulajdonosoknak. Nem számított, hogy a

munka nélkül maradt kft.-t keresik az üzleti partnerek. Nem volt érdekes, hogy az adóhivatal és a társadalombiztosítás napról napra növekvő tartozást jegyez a cég nevében. Mint ahogyan az sem, hogy mi lesz a kétszázharminc magyarországi alkalmazott sorsa.

A cég leállt, tartozásai napról napra nőttek. Tavaly ősszel még 160 millió körüli adósságról beszéltek a kft. magyar vezetői, ez az összeg időközben majdnem megduplázódott. A Hutschenreuther Kft. ugyanis nem kért csődöt maga ellen, hivatalosan nem szüntette be a tevékenységét, és az alkalmazottaknak sem mondott fel. Az emberek utoljára októberben kaptak fizetést. Azóta eltelt több mint öt hónap.

Kétszázharminc embert egyszerűen otffelejtettek egy értéktelenné vált cégben.

A kisebbik porcelángyár dolgozói közül nyolcvan laknak Hollóházán. Helyben elhelyezkedni nem tudnak. Miután papíron még állásban vannak, munkanélküli-segélyre nem jogosultak. Kilépni persze kiléphetnének, akkor azonban elveszítenék a nekik járó végkielégítést. Vörös Ferentől, a sátoraljaújhelyi munkaügyi kirendeltség vezetőjétől megtudom: a hatályos jogszabályok szerint a felmondással távozó dolgozók három hónapig nem számíthatnak ellátásra. A jogalkotó ezzel szankcionálja az állásukról önként lemondó dolgozókat. A Hutschenreuther Kft. alkalmazottai így kétszeresen csapdahelyzetbe kerültek: ha maradnak, nem kapnak fizetést. Ha kilépnek, nem jogosultak segélyre.

A sátoraljaújhelyi körzetben a múlt hónapban 3731 munkanélkülit tartottak nyilván. Vörös Ferenc azt mondja: a környéken csak szakképzett varrónők iránt van kereslet, a porcelánüzem dolgozóit átképzés után sem tudják majd rövid időn belül elhelyezni. Hivatalosan azonban még nem kerültek kapcsolatba a "gyárban felejtett" dolgozókkal.

A Hutschenreuther Kft. alkalmazottai tavaly október óta időről időre összegyűlnek a volt üzemvezető, Smigelszki József lakásán, esetleg a falu polgármesteri hivatalának tanácsstermében. Sok újdonságot nem tudnak mondani egymásnak, de meghallgatják például, mit intézett az azóta is rendszeresen ülésező üzemi tanács.

Az első hetekben megpróbálták új tulajdonost szerezni a gyárhoz. Tárgyaltak a Hollóházi Porcelán Rt. vezetésével, összeadott pénzen Németországba utaztak, és addig várakoztak a Winterling Ag. titkárságán, amíg az egyik vezető nem volt hajlandó fogadni őket. Az illető türelmet kért tőlük, s azt ígérte, nem feledkeznek meg a hollóháziakról. A türelem tart, azóta semmi érdemleges nem történt. Smigelszki József, aki egyben a hollóházi önkormányzat képviselője, meggyőzte Smuczer Miklós polgármestert, hogy a falu jó gazdája lehetne a gyárnak. Az 1200 lakosú zempléni kistelepülés egymárkás, jelképes vételárat ajánlott a gyárért. A németek hetekig nem válaszoltak. Amikor a cégre terhelt adósságok meghaladták a falu éves költségvetését, a polgármester visszavonta a vételi ajánlatot.

November elején esedékessé vált a következő havi munkabér. Teltek a napok, de egyetlen fillér sem érkezett.

Smigelszki József felhívta a nyugdíjpénztár megyei kirendeltségét. Azt kérte, hogy a dolgozóknak járó családi pótlék számfejtését vegye át az igazgatóság és az aktuális összeget mindjárt adják is postára. A hivatalban közölték, milyen beadványokra és cégiratokra van szükség ahhoz, hogy a pótlék folyósítását átvegyék.

– Nézze, nem vagyok már ügyvezető, nincs irodám, se pecsém, se számítógémem – érvelt az ügyintézőnek Smigelszki József. – Magánemberként telefonálok és csak kérni tudok. Ha önök

nem küldik ki a családi pótlékot, a dolgozók nagy része egyetlen fillért sem fog kapni ebben a hónapban.

Az igazgatóságon megértették a problémát. Tavaly év végén a hollóházi postás kézbesítette a családi pótlékokat. Ennek összege két gyerek után 9400 forint.

Kovács András volt előmunkás – ez a poszt a művezetői beosztás megfelelőjének számított – számolgatni kezdte, mire elég a két gyermekre járó családi pótlék. Az önkormányzat 6400 forint gyermeknevelési támogatást adott. Miután Kovács Andrásnak a felesége is gyárban dolgozott – matricázó volt –, ennyiből állt a teljes jövedelmük. Novemberben első alkalommal kellett elgondolkodniuk azon, melyik számlát fizessék ki. A vízdíjat és a villanyszámlát előre vették, a telefont és a kábeltévét – ahogy Kovács András állította – luxuskategóriába sorolták.

Decemberben ugyanúgy 9400 és 6400 forintot hozott a postás, mint előzőleg. Kovács András egy este azt mondta a gyerekeinek, ne kérjenek semmit, mert nem lesz semmilyen ajándék a karácsonyfa alatt. Ünnepi vacsora azért lesz, mert este átmennek a nagyszülőkhöz.

Szűcs János dekorátor a feleségével albérletben lakik Hollóházán. A felesége titkárnő és vámügyintéző volt egy személyben a Hutschenreuther Kft.-nél. Október végén volt némi megtakarított pénzük az OTP-számlájukon, melyhez kettőjük jövedelme alapján 100 ezer forintos hitelkeretet állapított meg a pénzintézet. A hitelkeret a következő hetekben gyorsan fogyni kezdett. Szűcs János korábban havi 2900, felesége 3100 forint havi díjat fizetett életbiztosítása után. Amikor a befizetésekkel elmaradtak, a biztosító felmondta szerződésüket. Hasonlóképpen jártak a lakás-előtakarékossági szerződésükkel, amikor a 3700 forintos befizetéssel hátralékba kerültek.

Szűcsék folyószámlájának egyenlege március elején százezer forint mínuszt mutatott. Az OTP felszólította őket a tartozás rendezésére.

– Amíg bab és krumpli van a pincében, éhezni nem fogunk – mondja Veréb Lászlóné, volt csomagoló munkás. – A lányomnak egy éve van hátra, hogy lejárvon a lakástakarékossági szerződése, egyszerűen nem engedhetjük, hogy most szűnjön meg a szerződése. Az havi tízezer forint. Amikor belevágott, biztattuk, hogy majd segítünk, kipótoljuk, ha nem lesz elég a pénze. Hát most fordult a kocka, ő támogat minket. Szerencsére ő nem a gyárban dolgozott, hanem az élelmiszerboltban, neki még van állása.

Szilágyi Erzsébet matricázó a gyár bezárása után nyugdíjas édesanyjához költözött. Hárman élnek édesanyja 31 ezer forintos nyugdíjából. Az idős asszony azt vallja, annyi pénzt kell beosztani, amennyi van. A számlák kiegyenlítése után hétezer forint marad a nyugdíjából.

A hollóházi általános iskola nemrégiben 300 ezer forintot nyert egy pályázaton. Az összeget a rászoruló gyermekeinek étkezési támogatására költik. Azok a családok, amelyeknél a szülők a Hutschenreuther Kft. alkalmazottai, rászorulóknak minősülnek. A cég dolgozói között akad olyan szülő, aki eddig nem járatta az iskolai menzára rossz étvágyú gyermekét, mondván, úgy sem eszi meg azt a 2300 forintot. Most, hogy térítés nélkül ehet az iskolai konyhán, mégis beíratja a menzára.

Az év elején Smigelszki József végigjárta a kft. alkalmazottait és mindenkinek azt tanácsolta, hogy legyen önadózó, életében először saját maga töltsse ki bevallását. Aki nem értette, hogy miért jó ez neki, annak részletesen elmagyarázta, hogy a fizetésből az egész évi becsült

kereset alapján vonták le az adóelőleget. Miután azonban az utolsó hónapokban nem kaptak bért, a korábbi levonások után visszajár néhány ezer forint. Nem sok, de mégis valami.

Így az történt, hogy Hollóházán többen már januárban postára adták az adóbevallásukat. – Fiam, ha Sátoraljaújhelyre mész, hozz egy hirdetési újságot – szokta mondogatni vejének Koleszár Józsefné, aki szorgalmasan böngészi az álláshirdetéseket. A vő, Szemán Nándor ugyanúgy a korongos műhelyben dologozott, mint anyósa és apósa. A fiatalember ritkán megy be Sátoraljaújhelyre, hiszen a buszjegy háromszáz forintba kerül, az a visszaúttal együtt már hatszáz. A hirdetési újság további 68 forint kiadást jelent, ami kidobott pénz, hiszen Koleszárné, aki 32 éven át korongozott a porcelánüzemben, de még tíz éve lenne a nyugdíjig, egyetlen olyan hirdetést sem talált benne, amely magafajta munkaerőt keresne. Koleszárék háza OTP-kölcsönből épült, a tízezer forintos törlesztő részletekből már többel elmaradtak. Összegyűlt néhány az áramszolgáltató havi hétezeres csekkjeiből is.

Koleszárék most azt fontolgatják, hogy kiveszik a középiskolából kisebbik lányukat. A gyerek kollégiumban lakik, buszjegyet, vacsorát, mindent kiszámítva heti ezeröttszáz forinttal bocsátják útra. Utána – mint a család egyetlen tizenhét év alatti tagja után – havi 3800 forint családi pótlékot kapnak. Ez az összeg a gyerek kétheti taníttatására elég.

Haluska Istvánné minőségellenőr 38 évet húzott le a porcelánüzemben. A gyár bezárása óta kétszer volt kórházban idegi problémákkal. A családban a férje nyugdíja az egyetlen jövedelemforrás. Ha Sátoraljaújhelyre kell utazni, a szemüveges asszony mindig bemegy a szemészetre, hogy megvizsgáltassa magát, vagy felírasson valamit. A rendelőben kapott igazolásra megtérítik neki a buszjegy háromszáz forintos árát.

Miután a gyár bezárásának híre ment, a faluban megjelent egy német cég képviselője és a munka nélkül maradt porcelánfestők után érdeklődött. Csokoládéba rakható kis figurákat hozott, melyek kifestéséért hét forintot ajánlott, ami körülbelül ötvenforintos órabért jelent. Az asszonyok közül azonban az arcpirító ajánlat ellenére többen vállalták a munkát. Mások terítőt hímeznek feketén. Van úgy, hogy egy nap ötszáz forintot is meg lehet keresni a varrással. Egy, a harmincas éveit kezdő porcelánüzemi munkás azt mondja: jobb híján visszament focizni korábbi egyesületébe. A területi bajnokságban játszó csapat minden hétvégén mérkőzést játszik, a meccs után ebédet adnak és átalányban kifizetik az útiköltséget. A buszjegy és a benzinköltség közötti, százforintosokban mérhető különbség keresetkiegészítésnek számít a családban.

Mások téglánként árusítják a tavalyi földcsuszamlás után lebontott, lakatlan házakat. Egy férfi arról beszél, hogy gerincbetegsége okán 67 százalékos rokkantsági ellátásra lenne jogosult. Amíg a gyárban volt munkája, eszébe sem jutott "rokkanttá nyilváníttatni" magát. Most ezt intézi.

Smigelszki Józseftől azt kérdezem: miből húzta ki a telet.

– Az én ügyem az utolsó, amit intézek – mondja. – Nekem az a tisztem, mint a kapitánynak a sülyedő hajón. Sok embert személyesen hívtam át a másik gyárból, felelős vagyok a sorsukért. Ami engem illet, nekem még lakásom sincs, a cég szolgálati lakásában húzom meg magam, lehet, a felszámolás során eladják a fejem fölül a házat. Van egy kétmilliót érő autóm, azt eladom. Télen alacsonyok az árak, meg kell várnom a tavaszt. Kölcsönkértem kétszáz ezer forintot azzal, hogy majd megadom a kocsni árából.

A hollóházi önkormányzat kezdeményezésére felszámolási eljárás indult a Hutschenreuther

Kft. ellen. Az önkormányzat az elmaradt négymilliós iparüzési adó okán volt jogosult a felszámolást kezdeményezni a megyei cégbíróságon. Az eljárás lassan halad, A felszámolóbiztost nemrégiben nevezték ki. Ő várhatóan felmond majd az embereknek vagy megállapodik velük a munkaviszony közös megegyezéssel történő megszüntetéséről. Megállapítja a nekik járó bér és végkielégítés összegét, ennek kifizetése a csődtörvény alapján elsőbbséget élvez a többi adóssággal szemben.

Még néhány hét, és a hollóházi Hutschenreuther Kft. alkalmazottai végre hivatalosan is munkanélküliek lehetnek.

A történet végén ez a happy end.

Romhányi Tamás

[1998. áprilisi díjazott]

Bocsáss meg, ha tudsz!

Népszabadság - -1. november 30.

Brutális rablógyilkosság történt tavaly decemberben Szikszón. A rendőrségen négy hónap után az elmúlt napokban jelentették be: megtalálták a gyanúsítottakat – egy testvérpárt. Munkanélküli, szegény emberek. Olyannyira azok, hogy kiderült, még kesztyűjük sincs. Hogy ne hagyjanak újlenyomatokat maguk után, kénytelenek voltak zoknit húzni a kezükre.

A szikszói vasútállomáshoz vezető út hézagosan beépített, az egymástól távol álló házak közül talán a legnagyobb K. Sándoréké. Az ajtón lakat, az udvarban csend. A ház mögött több épület, köztük az italbolt. Ez K.-ék harmadik italmérése, a hetvenéves házaspárnak ezen kívül még két másik kocsmája is volt a városban. A vasúthoz vezető utcában tíz-egynéhány éve költöztek, a háznál működő kiskocsmában este nyolcig, az utolsó vonat indulásáig dolgoztak. Szombaton és vasárnap is.

K.-ékhoz korábban kétszer is betörték, az italboltot utoljára három éve fosztották ki.

December 14-én újra illetéktelenek jártak náluk, de az éjszakai látogatók ezúttal nem az italbolt ajtaját feszítették fel, hanem a házba hatoltak be. Miután bemásztak a spájzablakon, K-né felébredt. A hálóingben előbotorkáló, bottal járó idős asszonyt leütötték, majd a szobában mozgolódó férjet is elhallgattatták. A betörőknél balta volt. Az asszony fejsérülései olyanok, hogy akár egy balta elcsúszott ütése is okozhatta, de az sem teljesen kizárt, hogy esés közben ütötte be a fejét. A támadók átkutatták a házat, kétszázezer forint készpénzt, arany ékszereket, több karton cigarettát és az idős férfi zsebóra gyűjteményét vitték magukkal.

A hetvenéves férfi nem fogta fel, mi történt velük. Két napig jött-ment a házban a felesége holtteste mellett. Az állomásra igyekvő emberek látták őt az udvaron, a szomszédok szerint többször is bekapcsolta a tévét, a redőnyt lehúzza és felhúzza egyaránt járták a járókelők. Ez idő alatt az idős férfi gyakorlatilag használhatatlanná tette a gyilkosok által hagyott nyomokat a lakásban.

Két nap múlva, december 16-án délután K. Sándor tudata visszatért. Ekkor fogta föl, hogy megtámadták őket, a feleségét megölték. Attól tartva, hogy a támadók még a közelben lehetnek, kinyitotta az ablakot, a keretre hasalt, majd több mint kétméteres magasságból kigurult az utcára. Esés közben csúnyán összezúzta a könyökét, azután föltápáskodott és a szomszédhoz bicegett. A szomszéd azonnal hívta a rendőröket.

A férfit pórázon vezeti a rendőrség, a børszój vége rövid láncban folytatódik. A lánc az agyontetovált kezekre csatolt bilincs része. A fogdán kívül még a rendőrségi kihallgatás során sem veszik le róla a vaskos karperecet, a másik széken ülő egyenruhás kísérő egy pillanatra sem teszi le a szíjat. Pedig a fogoly első pillantásra nem tűnik ijesztőnek, átlagos alkatú ember, sem vállszélességével, sem dagadó izomkötegeivel nem hívja fel magára a figyelmet. Vaskos priusza van, kilencszer ítélték el, több mint tíz évet töltött már börtönben. Elítélték lopásért, hivatalos személy elleni erőszakért, fogolyszökésért, ült Tökölön, Nyíregyházán, a budapesti bv. Intézetben, Vácott, Bernátkúton és a sátoraljaújhelyi fegyházban. Utoljára tavaly októberben szabadult.

Két hónappal később öccsével együtt indultak K. Sándorék szikszói házába. Január közepe óta szökésben volt. A szikszói bűncselekmény után Máriapócson három betörést követett el, közben az encsi rendőrkapitányság lopás miatt körözést adott ki ellene. A körözés alapján, utcai igazoltatás során a fővárosban elfogták. A máriapócsi betörések miatt kikérte a nyírbátori rendőrség, a bíróság letartóztatásba helyezte. A múlt héten a Borsod Megyei Rendőr-főkapitányság nyomozói – az ellene összegyűjtött bizonyítékok alapján – meggyanúsították a szikszói rablógyilkossággal, és Miskolcra szállították. A férfi beismerő vallomást tett.

- A nevem Kanalas Sándor – mondja, közben a szemembe néz. – Harminckét éves aszalói lakos. Lelkiismereti okokból teszem ezt a nyilatkozatot. Kérdezzen, válaszolni fogok. Hosszasan beszélgetünk, Kanalas Sándornak van miről mesélnie. A férfi 1966 nyarán született, egy hétgyermekes máriapócsi házaspár legidősebb fia, épp csak befejezte a nyolcadik osztályt, máris az élet sűrűjébe csöppent. Mire nagykorú lett, a börtöniskolát is kijárta. Voltak házai, asszonyai, színes tévéi. A pénz azonban mindig kifolyt a kezéből, a feleségével és a gyerekeivel egyszobás lakásban nyomorogva élt. Negyedik gyermeke két hónapos, akkor látta először, amikor a felesége meglátogatta a fogdán, és a beszélőre magával vitte a kicsit. A beszélgetésünket hallgató fogdaőr időnként az órájára néz, ujjaival dobol az asztalon, amikor azonban Kanalas Sándor története Mátészalkára kanyarodik, ahol is a rendőrök leütve megszökött a fogdából, még egyszer a csuklójára tekeri a póráz végét.
- Tudna tüzet adni?
- Milyen cigaretta van ilyen zöld papírban?
- Román, a legolcsóbb a piacon.
- Mennyit szív?
- Két dobozt.
- Van ügyvédje?
- Kirendelt védő, mint mindig.
- Mikor volt először büntetve?
- Tizenhat évesen, nyolcvankettőben. A nyolcadik osztály után két évig Pesten dolgoztam apám mellett, a Középületépítő Vállalatnál kubikoltam hat órában. Meguntam, sokat balhéztunk az öreggel, hazamentem Máriapócsra. Egy hónap után bekaszliztak.
- Mit csinált?
- Rablásért ítélték el, de csak verekedés volt. Közben kiszakadt az illető nyakából a lánc, ezt rablásnak vették.
- Miért verekedtek?
- A máriapócsi diszkóban összeszólkóztunk egy lányon. De akkor nem lett belőle verekedés, mert sokan voltak velem. Később, Pócspetriben, a szomszéd faluban, szembejött az utcán. Mondtam, most lejátszhatjuk. Gyors bunyó volt, betört az orra, eltört a bordája, a rablás mellett súlyos testi sértés miatt is ültem.
- Ezzel magáé lett a lány? Vagy a lányhoz való jog?
- Gondolom, igen, már nem emlékszem. Másnap jöttek a rendőrök és elvittek. Két év és két hónapot kaptam a fiatalok börtönében.
- Mit tanult Tökölön?
- Verekedni elég rendesen megtanultam. Két órája voltam még csak bent, amikor megkóstoltak. Nem kerestem a bajt, de mindig megtaláltak. Kétszáznegyven napot magánzárkában töltöttem az állandó bunyó miatt.
- Mennyi idő után került vissza?
- Három hónapot voltam kint, aztán hatvan napra elzártak, mert a pártfogóm engedélye nélkül kiléptem a munkahelyemről, a nyíregyházi fűrészüzemtől. Volt ott egy férfi, folyton molesztált, cigányozott. Nem akartam verekedést, kikértem a munkakönyvem.
- Hová tört be először?
- Egy csepeli házba. Gázvezetéknek ástunk árkot, amikor elkészült egy szakasz, becsöngettünk a házakba, ha adnak valamit, a kerítésen belül is megcsináljuk a gödröt. Az egyik házban nem voltak otthon, a szomszéd mondta, hogy elutaztak nyaralni. Éjjel visszamentem, néhány ékszert hoztam el. A nagybátyám a Majakovszkij utcában próbálta eladni őket, de bevitték a rendőrségre, elmondta, hogy tőlem kapta az egészet.
- Gondolt arra, hogy megváltozik?
- Többször is. Amikor Tökölről szabadultam, nagyon komolyan gondoltam, hogy nem megyek vissza többé. Végül is vannak szakmáim, a börtönben levizsgáztam, CO-heggesztő és

szakács papírom is van.

– Nem próbált magának valami rendes állást keresni?

– Máriapócsra és a környéken sokan ismertek, normális helyre nem vettek föl. Pedig próbáltam megállapodni, kétszer is házat vettem otthon.

– Mennyiért?

– Az elsőt harmincezer forintért, a másikat 115 ezerért, azt három részletben fizettem ki. A másodikonál az udvarban volt egy kerti csap, még a közkútra sem kellett kijárni.

– Miért költözött el?

– Magyarok voltak a szomszédok, nem tűrték a cigányt maguk között. Pedig nem voltak zűrös ügyeim. Elköltöztünk Aszalóra, a feleségem anyjáiékhöz. Azután az egyik balhé jött a másik után.

– Miért kapott fegyházbüntetést?

– Fogolyszökésért, hivatalos személy bántalmazásáért. Letartóztatásban voltam, összeroppantam, nyugtatókat kaptam. Egy másik ügyben átszállítottak Mátészalkára, hét végén nem volt orvos, három napig nem adták ide a gyógyszereket. Harmadik este ordítani kezdtem, akkor a zászlós behívta a törzsőrmestert, kinyitották a rácsot. Azt hittem, orvoshoz megyünk. Amikor kiléptem, a törzs falnak lökött, ütni kezdett. Visszaütöttem. Amikor mindketten ott feküdtek, lekasztottam a falról a hátsó ajtó kulcsát, egy másik fogollyal kimentünk. A törzsőrmestert bezártam a zárkába, a büntársam azonban nem húzta be a másikba a zászlóst. Éppen a kerítés tetején hasaltam, amikor a zászlós magához tért, megnyomta a riasztó gombját. A másik fogoly visszarahant, magára zárta a rácsot. Félttem, hogy lelőnek, visszazaladtam én is. Magamhoz vettem a két gumibotot, úgyhogy nem tudtak megközelíteni, követeltem, hogy hívjanak ügyészt. Nemsokára jött az ügyész, megígérte, hogy senki nem fog bántani, kivizsgál mindent. Neki megadtam magam. Addigra odaért egy orvos is, belém nyomta az injekciót, elvesztettem az eszméletemet.

– Mikor dolgozott utoljára?

– Rendes munkahelyen, bejelentve? Azt hiszem, 1989-ben. Vagy 1988-ban.

– Volt olyan munkahely, ahol jól érezte magát?

– Volt egy. A Szent István körúton egy éjszakai bárban voltam portás. Egyenruhás munka volt, lila öltönyben feszítettem egész éjjel, ötvenezer forintot kaptam, de fizették az albérletemet is.

– Hogyan alkalmazták ott magát?

– Az unokaöcsémnek éppen a bár előtt támadt nézeteltérése a pénzváltó arabokkal, hárman voltak, késekkel támadtak kettőnkre. Nem akarok dicsekedni, de mentő vitte el őket. A bárból végignézték a verekedést, kijött a tulajdonos, azt mondta, neki ilyen emberre van szüksége.

– Meddig volt kidobóember?

– Három hónapig. Egy részeg vendég megfenyegetett, hogy lelövet az arabokkal, és ezt az illető esetében komolyan kellett venni. A család is hiányzott már, hazamentem Aszalóra.

– Mennyi pénzből éltek?

– Amennyit az asszony kap. Családi pótlék, gyes, segélyek, húsz-huszonkétezer forint.

– Magának nem jár segély?

– Nem. A munkaügyi hivatalban azt mondták, az én hibámból lettem állástalan.

– Mit szokott csinálni, amikor elfogy a segély?

– Szerzek pénzt. A gyerekeknek nem mondhatom, hogy nincs mit enni, nincs mit felvenni. Tavaly húsvétkor az ünnep alatt sós krumplit ettünk. A rokonoknál rántott hús volt, sütemények, üdítő. Hogy magyarazzam meg, hogy nálunk miért nincs? Azt mondtam, ilyen ünnep nem lesz több nálunk.

– Ezért tervezték ki a szikszói rablást?

– Betörni indultunk. Csak betörni. Tíz nap volt hátra karácsonyig.

Solymosi István alezredes, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság bűnügyi

osztályvezetője azt mondja: szisztematikus, lélekölő rendőri munkával derítették fel a szikszói ügyet. Az első napokban nagyon kevés információ állt rendelkezésükre, azok egy része is egymásnak ellentmondott, és miután a gyilkosság kétnapos késéssel jutott a rendőrség tudomására, a tettesek komoly előnyre tettek szert. K. Sándor, a megölt asszony férje maga is komoly sérüléseket szenvedett, hetekig kórházban ápolták, az első időszakban nem tudta segíteni a nyomozók munkáját. A nyomozók huszonötnél is több olyan személyt írtak össze, akinek az alibijét ellenőrizni kellett. Január közepén erre a listára felkerült az Aszalón élő Kanalas Sándor neve is. Egyelőre csak úgy, mint a többi, bűnözésből élő, a rendőrök által jól ismert környékbeli. Január közepén azonban Kanalas Sándor már szökésben volt.

– Többször is éppen csak eltűnt az orrunk elől – emlékszik Kovács Sándor őrnagy, az ügy előadója. – Néhány nappal azután kerestük Aszalón, hogy elment otthonról. Máriapócsra is hiába mentek érte a kollégák. Volt egy információnk, hogy Újpesten az Attila utcában bujkál, mire odamentünk, már három napja nem látták a környéken. Időközben az egyik ismerősétől lefoglaltam egy zsebórát, ami a szikszói házból tűnt el. Orgazdától, rokonoktól tizenöt olyan órát sikerült végül lefoglalni, amit a családtagok felismertek. Kanalas Sándort a XVI. kerületben utcai igazoltatás során, az encsi kapitányság körözése alapján fogták el. Öccsét Máriapócsra a helyi betörések miatt tartóztatták le.

A házat, ahol a gyilkosság történt, ma senki nem lakja. K. Sándort, másik címen, a városka központjához közeli italmérés mögötti házban találom, az is az övék, a kocsmát bérlők üzemeltetik. Az idős férfi délutáni szunyókálásából ébred, ahogy a feleségére terelődik a szó, sírva fakad, vállait rázza a zokogás, azt mondja, a kórházban feküdt, amikor eltemették, elbúcsúzni sem tudott tőle. Kérdezem tőle, hogyan kezdett órákat gyűjteni. Kiderül, tíz éve a kocsmában valaki pénz helyett fizetett egy olyan zsebórával, amelynek fedőlapja vitorláshajót ábrázolt.

Elfogadta. Később hozta más órákat is, Doxát, Helvetiát, kulccsal húzható ritka órát, aranyórát, ezüstórát, márkás, régi szerkezeteket. Huszonhat darabos volt a gyűjtemény. A nyomozó megmutatja az ablakot, ahol bemásztak K.-ék lakásába. A spájzablakot fedő szúnyoghálót azóta sem javították meg, a nyílás meglepően kicsi, a falon azonban még ma is látszanak a sáros lábnyomok, odabent a hűtő tetejére érkeztek az elkövetők. Kovács Sándor azt mondja, a tettesek felkészülten jöttek, patkányméreggel bekent húst dobtak a házörzőnek, a kutya azonban csak később dőglött meg. Később ugyanúgy a spájzablakon távoztak, és a szántóföldön át hazagyalogoltak Aszalóra.

Aszalón, abban az utcában, ahol Kanalasék laknak, eseményszámba megy, ha egy autó bekanyarodik. Legalább tizenöten jönnek elő megnézni, kit keresnek.

Kanalasék háza végében nincs kerítés, a lakás egyetlen helyiségből áll, az ágy és a kiságy kitölti a szekrény és a szemközti fal közötti teret, két szék, egy asztal és a lavórt tartó állvány teszi zsúfolttá a helyiséget. A tévé hangosan szól, Kanalasné halkán megjegyzi: a legkisebb gyermeket még nem is látta a Sándor.

– Az udvarban az italboltot akartuk feltörni, de a kutya nem dőglött meg a méregtől, lehet, meg sem ette – állítja Kanalas Sándor. – Hangosan ugatott, tanakodtunk, elmenjünk, vagy mi legyen, amikor észrevettük, hogy fönt a spájzablak nyitva van, a melléképület tetejéről elérjük. Bemásztunk. A mikor a spájzban álltunk, kijött az idős asszony. Lapultunk, levegőt sem mertünk venni. Nem vett észre minket, visszament a szobába. Pár perc után beljebb merészkedtünk. Valamit hallhatott, mert még egyszer kijött. Nem tudom, hogy történt, az öcsém ment elől, amikor beléptem, a néni már a földön feküdt. Az öcsém bement a szobába, mert az öreg is beszélgetett. Közben a néni megpróbált fölkelni, akkor ököllel fejbe ütöttem. Utána átkutattuk a házat, összeszedtük a pénzt, a cigarettát meg az órákat. Nyugodt voltam, mert mindketten lélegeztek, igaz, a néni furcsán, hangosan kapkodta a levegőt.

– Hogyan tudta meg, hogy meghalt?

– Máriapócsról jöttünk a vonaton, mögöttünk a kalauz beszélgetett valakivel a szikszói

rablógyilkosságról.

– Hogyan karácsonyoztak?

– Pokolian. Vettünk ennivalót, ruhákat, ajándékokat, de gyötrődés volt az egész. Mindenem összekaptunk a feleségemmel, folyton azt kérdezte, mi van, most engem is megölsz? Nem sokkal utána elmentem otthonról.

– Álmodott a gyilkosságról?

– Többször. Ha harc közben ölok meg valakit, az tiszta ügy. De ez a néni bottal járt, nem volt hozzám mérhető ellenfél. Véres, szégyenteljes munka volt. Kérhetek valamit magától?

– Tessék.

– Írja már oda, hogy bocsánatot kérek mindenkitől. A feleségemtől, a gyerekektől. De nehéz ezt így kimondani. Irmus, bocsáss meg, ha tudsz! Ezt írja bele! Nagyon kérem...